АССАЛАМУ АЛЕЙКУМ, УЬЮГЮЗГЕ ЯХШЫЛЫКЪ

АССАЛАМ

www.assalam.ru

НА КУМЫКСКОМ ЯЗЫКЕ

БУСУРМАНЛАНЫ РУГЬАНИ-ЯРЫКЪЛАНДЫРЫВ ГАЗЕТИ

№ 04 (117) Айда бир керен чыгъарыла / апрель 2009 г. / рабиу-ль-ахир 1430 г. Багьасы 15 манат

«Ассалам» газетге – 15 йыл

1994-нчю йылны апрель айында бизин якълы охувчулар къолуна «Ассалам» деген газетни биринчилей алып, шону булан таныш бола. «Ассалам» деген сёз арапчадан «парахатлыкъ ва берекетлик» деп таржума этиле. Бу газет чыгъагъандан берли атына гёре иш къура. Шо 15 йылны ичинде «Ассалам» хыйлы къыйынлыкълардан оьтген ва гьали республикабызда оьзге информация къуралланы арасында гёрмекли ерин тутгъан.

Ас-Салам-фото

Газетибизни аслу мурады – адамлагъа ислам динни къанунларын етишдирмек, ругьанилени яшавуну гьакъында айтмакъ, бусурман дюньяны янгылыкъларын бермек, демек – ругьани ярыкъландырыв. Республикабызда дин газет тынчлыкъда аякъгъа турмагъанын да айтмагъа герек. Башлапгъы заманларда тюрлю-тюрлю себеплер болуп, газет токъташдырылгъан вакътисинде чыкъмагъа болмай да къала эди. Шо заманларда газет орус тилде ва айда эки керен чыгъа эди.

Сайитмугьаммат гьажи Абубакаров муфти этип сайлангъанда, газетге янашыв бютюнлей алышына. Ол жамиятгъа информация къураллар этеген таъсирни бек яхшы англай эди ва газетибизге ол береген агьамият нече де уллу эди. Ол газетни милли тиллерде чыгъармагъа да таклиф бере.

Бизин газет охувчуланы генг къатлавларына бакъдырылгъан: «Ассалам» – къатынлар, оьрюмлер, яшлар учун да агьамиятлы. Гьар охувчу да бу газетден оьзюне пайдалы маълуматлар алмагъа бола. Масала, газетни бетлеринде чыгъагъан макъалаланы гьакъында айтса, мунда ислам динни кюрчюлерини, Къуръанны айры сураларыны, аятларыны, гьадислени англатывларын, къылыкъга, эдепге байлавлу динибиз нечик янашагъанны, Дагъыстанны тарихинден, Кавказ давну гьакъында ва кёп-кёп оьзге масъалалагъа байлавлу макъалаланы охумагъа бола.

Газетде Ислам динни кюрчюлерин, ону тазалыгъын англатагъан, экстремистлени агъымы вагьгьабыланы юзюн ачагъан маълуматлагъа да герек чакъы агьамият бериле. Газетни гьар номеринде дегенлей адамлар тюз ёлну танглап болур йимик макъалалар чыгъа. Бу ишде алимлени гьаракаты айрыча гёрмекли.

1998-нчи йыл Дагъыстанны муфтиси этип Агьмат гьажи Абдуллаев сайлангъанда газетни тиражы хыйлы арта. Бара-бара «Ассалам» орус тилден къайры дагъыстанны миллетлерини тиллеринде де чыкъмагъа башлай. Гьали бу газет авар, дарги, къумукъ, лак, лезги, табасаран, мычыгъыш тиллерде де чыгъа. О замангъа умуми тиражы да 3 мингден 30 мингге оьсе.

2008-нчи йылны ахырына, орус тилде чыгъагъан «Ассалам» газетни тиражы 32 500 -ге етише, умуми тираж буса 70 мингге ювукъ бола. Бу санавлар газетибиз оьсегенни де, охувчулар артагъанны да, ону таъсири де уллу болагъанны гёрсете. Натижада «Ассалам» газетни оьз охувчусу да, жамиятдагъы ери де мекенлеше.

Газет чыгъагъан он беш йыллыкъ вакътини ичинде редакцияны къуллукъчулары газетни яйывда уллу иш этген деп толу кюйде айтмагъа бола. Гьалиги вакътиде «Ассалам» газет Дагъыстандан тышда, Россияны ерининде де, гьатта СНГ-ни бир-бир уьлкелеринде де сатыла.

Чыкъмагъа башлагъан гюнюнден тутуп газет охувчулар булангъы байлавлугъун болгъан чакъы бек этмеге айланып гьаракат эте. Лап кёп охулагъан бет деп сорав-жавапны бети де айтмагъа ярай. Бу бетде алимлер кёп созмай, берилеген соравлагъа мекенли жавап бере.

Газетни яратывчулукъ къуллукъчулары Ислам динни Дагъыстандагъы, Россиядагъы, оьзге дюньядагъы гьалын ачыкъ этмеге гьаракат эте. Газетни бетлери ахтарывчулар, алимлер, жамият чалышывчулар учун ачылгъаны да яшыртъын тюгюл. Гьалиге редакцияда Россия журналистлерини союзуну 15 вакили ишлей ва шолар газетни ишин даим яхшылашдырывну гьайында десек къопдурув болмас. Белгили ислам оьр охув ожакълар булангъы къатнав, Дагъыстан ругьани идара булангъы тыгъыс байлавлукъ динни кюрчюлерине бакъгъан макъалаланы мекенли кюйде тергеп бермеге имканлыкъ бере.

Гьар макъала мекенли тергевден оьтмеге герек, айрокъда Дагъыстан йимик четим республикада. Ислам информация къуралар ишинде ялгъан пикрулардан, яман янгылыкълардан сакланып болмагъа тарыкъ. Газетибиз ислам маданиятны, жагьиллени яшавуну, тарбиялавчуланы гьакъында да яза турмагъа унутмай.

Оьзге четимликлени гьакъында айтмасакъ да, газетни етишдирив масъаланы гьакъында айтсакъ да таманлыкъ этер. Бу масъала къайсы газет учун да агьамиятлылардан санала. УФПС алагъан пай нече де кёп экенге гёре ва шоланы айыбындан газет етишдиривде акъсакълыкълар болагъан саялы, язылывубуз бузукъ гьалгъа тарыгъан гезиклер де аз боламгъан. Ишни булай къоймагъа ярамайгъанны яхшы англайгъан редакция башгъа ёлну танглай. УФПС-ден таба да, алда йимик, язылмагъа бола, тек шону булан янаша оьзюбюзню етишдирив къуллугъубузну да болдургъанбыз. Гьали бизин оьзюбюзню адамларыбыз етишдире газетни: почтагъа берилеген харж энни олагъа гете ва гезет де заманында охувчулагъа етише. Натижада тираж да арта.

Редакцияны къуллукъчуларыны сыкълашгъан чалышыву да ва, озокъда, сизин, гьюрметли охувчуланы, кёмеги де, «Ассаламгъа» оьсмеге де, Ислам динни яймагъа да, Аллагьны разилигин къазанмагъа да имканлыкъ бере. Аллагь учун гьаракат – бизин аслу борчубуз.

Бу ишде – Аллагьны динин Исламны яйывда – бизге Яратгъаныбыз гюч де берсин, кёмек де этсин! Амин.

«Ассалам» газетни къуллукъчулары

Номерде:

4 ОХУВЧУ-ГАЗЕТ-ОХУВЧУ
Билмеге сюемен

5 ИЛМУ
Сафинатун нажат

6 ПАЙХАММАРНЫ ﷺ ЯШАВУ
Нюрлю таварих

7 БИЛМЕ ГЕРЕК
Къуръангъа гёре яшама башлайыкъ

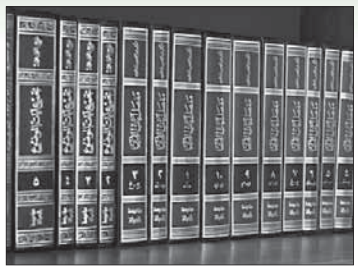

ГАЗЕТДЕ СЫЙЛЫ КИТАПЛАРДАН АЛЫНГЪАН ГЕСЕКЛЕР, ГЬАДИСЛЕР БАР. ШАРИАТГЪА ГЁРЕ ОЛАНЫ НАС ЕРГЕ ТАШЛАМАГЪА ЯРАТЫЛМАЙ

ЯНГЫЛЫКЪЛАР

Кюлкюню аз эт, неге тюгюл артыкъ кюлкю юрекни оьлтюре

Дюньядагъы лап къарт къатынгиши

Дюньяда яшайгъан лап къарт къатын даим ораза тутгъан, бир де дарман ичмеген ва татлиликлени де артыкъ ашамагъан.

Къазахстандагъы Караганда деген шагьарда яшайгъан Сахан Досова авлетини яшыны яшында тура ва ону суратлары Британияны айтылгъан газетлеринде ерлешдирилгенни де билмей. Буса да, Сахан-апа журналистлени кёп гелегенлигине уьйренип чи битген: халкъны милли гьисапгъа алыву оьтгерилегенде 2009-нчу йылны март айында, бу ажайгъа 130 йыл битегени белгили болгъанда, газетлерде ишлейген мухбирлер буланы ожагъына кёп гелеген бола.

Сахан-апа къонакълагъа яшавуну гьакъында талмай хабарлай. Бусурманлагъа борч оразаны да бу тамаша ажай ачмай тута гелген. Ашыны гьакъында айта туруп, бу къарт ажай татлиликлени кёп сюймейгенин билдире ва къурутулгъан тузлу уьй увмабишлакъны да, талканны да (тартылгъан будай) айрыча сюегенин яшырмай.

Сахан Досованы паспортунда ол 1879-нчу йылны 27-нчи мартында тувгъан деп язылгъан. Шолайлыкъда ол белгили ахтарывчу Эдисонну электрик лампасыны тенглиси бола ва Эйнштейн булан бир йыл тувгъан. Бу къатын эки керен эрге баргъан ва экинчи эри Уллу Ватан давда Сталинград урушларда оьлген.

Сахан-апа он яш тапгъан ва олардан гьалиге янгыз уьчевю сав. Бу ажайып узакъ яшайгъан къатынны къызы Кулькен де Карагандада яшай ва, анасындан уьлгю алып, кёп яш тапгъан. Ол, бу якъдан ондан озма да озуп, 20 яш тапгъан. Оланы барысын да Кулькен аякъгъа тургъузма да бажаргъан.

Кореядагъы бусурманлар

Миллет якъдан алгъанда, Кореяда яшайгъан бусурманлар кёп тюрлю. Бу пачалыкъда ер-ерден гелген бусурманлар нече де кёп.

1967-нчи йыл къурулгъан Корея бусурманланы федерациясыны далиллерине гёре, Къыбла Кореяда 120–130 минг бусурман адам яшай. Аслу гьалда олар мунда ишлемеге гелген Азияны къыбла ва къыбла-гюнтувуш бойларындан чыкъгъанлар. Пакистандан ва Бангладешден гелгенлер айрокъда кёп. Амма корея давну йылларында ислам динни къабул этген кореялыланы наслуларыны санаву да аз тюгюл. Шолар 45 мингге ювукъ бар.

Артдагъы йылланы ичинде Кореяда ачылгъан межитлени санаву нечесе юз бар ва олар, уллу шагьарлардан къайры, оьзге ерлерде де бар. Межитлер бусурманланы ругь яшавуну центры болуп токътай. Бир миллиондан артыкъ адам яшайгъан Гуангжу, Бусан, Дэгу йимик шагьарларда гьарисинде ондан да артыкъ межит ачылгъан. Лап уллу межит буса Сеулда, Итэуон деген районда ерлешген.

Бу уьлкеде бусурманланы санаву гьар гюн дегенлей артагъангъа гёре, ислам билим беривню масъаласы да арагъа чыгъа. Кореяны бусурманлары яшлар учун динден дарс береген школа ачыларгъа ажайып кюйде умут эте.

– Биз Бусанда гиччи школа ачмагъа сюебиз, – дей Хасиб Агьмат Хан. Пакистанлы бу далапчы адам Кореяда яшайгъаны он йылгъа ювукъ бола. Бу адамны сёзлерине гёре, жумагюнлер ерли бусурманлар, жума намазлагъа жыйылгъан сонг, гьажатлылагъа кёмек этелер, аврувланы уьстюне баралар, жамият учун пайдалы оьзге ишлер этелер.

Ислам динни гьакъында билмеге сюегенлер учун Кореядагъы межитлени эшиклери даим ачылгъан. Онда бусурман динни гьакъында адабият, аудио ва видео маълуматлардан теп-тегин пайдаланмагъа болалар.

Спортчулар да хиджаб чечмей

Массачусетс штатда (США) яшайгъан Балкис Абдель-Къадир дейген охувчу къыз ерли школаны баскетбол командасыны «юлдузу» деп гьисаплана, неге тюгюл, ол, биринчилерден болуп бу спортда 3 минг бал къазанмагъа бажаргъан.

Охувчу спортчу учун шо нече де кёп санала. Къызъяшны сёзлерине гёре (ол ислам дин талап этеген кюйде гийине), булай оьрлюклеге етип, ол хиджаб спорт уьстюнлюклеге етмеге пуршав этмейгенин гёрсетмеге мурат тутгъан.

– Бусурман тиштайпалар спорт оьрлюклеге етмеге сюйгенде, динине гёре юрюмеге бажарылагъанны белгилемеге болдум деп, гёрсетмеге бажаргъанман, – дей мухбирлеге бу жагьил «юлдуз».

Балкис айтагъан кюйде, ол спорт булан 8-нчи класдан тутуп машгъул. Амма, бираз заманлар гетген сонг, ол хиджабдан айрылмажагъын англай. Башлапгъы заманларда огъар хиджаб байлап юрюмеге нече де къыйын болгъан эди буса да, ол гёз алгъа тутгъан муратларындан тайышмай. Ондан къайры, белгили болгъан кюйде, хиджаб чечмей спортда да уьстюнлюклеге етмеге бажаргъан.

Россия ислам дюнья булан ювукълашма сюе

Россияны Президенти Дмитрий Медведев Ислам конференцияны Къурумунда (ОИК) бизин пачалыгъыбыз ислам дюнья булан генг кюйде къатнама, огъар ювукъ болма сюегенин ачыкъ этген.

«Россияны да, ОИК-ни де айрыча къатнав байлай. Биз къурумда янгыз къаравчулар гьисапда къалма сюймейбиз, толу ортакъчылыкъ этме ихтиярыбыз бар»,– деген Д.Медведев ОИК-ни баш секретары Экмеледдин Игьсаногълу булангъы ёлугъувунда.

Россияны Президенти айтгъан кюйде, Москва ОИК-ни ислам дюньядагъы ерин бек яхшы англай. «Россияда кёп тюрлю динлени юрютегенлер яшай, шоланы ичинде бусурманлар да бар, шо саялы Россия ОИК булангъы ва ислам дюнья булангъы аралыкъны генг кюйде юрютмеге сюе», – дей Д.Медведев.

Ондан къайры, Президент билдирген кюйде, Россия ювукъ гюнтувуш масъалаланы чечивде ОИК булан бирче иш гёрме болагъанын да билдире. Бу якъларда парахатлыкъ болсун учун, Россия гележекде де гьаракат этме гьазир.

Оьзюню янындан Э.Игьсаногълу билдирегенге гёре, ислам дюнья Россия бу къурумда къаравчу экенин арив гёре ва ОИК булангъы аралыкълар ювукъ болурну яны да дюр.

Афгъанистанда наркотиклер неге аз болмай

Америкалылар Афгъанистанда турагъан заманны ичинде наркотик чыгъарыв неге кемимей, терсине 40 керенлеге артгъаныны себебин ачыкъ этген. Оьзюнден опиум этеген пайпелекелер оьсеген авлакъланы яллатса,

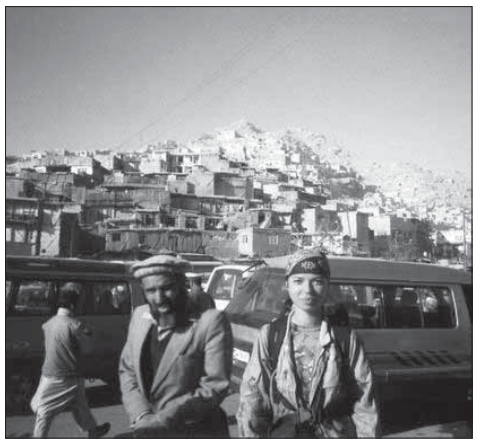

ерли сабанчылар бек ачувланып, къолуна савут ала экен.

Афгъанистанда дав юрюлегени 8 йыл бола ва гьалиги лап гючлю савут да уьстюнлюк гелтирмей. Шолайлыкъда, Президент Барак Обама бу бойдагъы американ асгерни санавун артдырмагъа ва дав этилеген къайданы алышдырмагъа сюе. Янгы къайдаланы ойлашывуну уьстюнде кёп-кёп генераллар, политиклер ишлеген. США асгерини бирлешген центрыны башчысы Уильям Колдуэлл шо гьакъда булай дей: «Афгъанистандагъы гьал Иракъдагъысындан эсе де бек башгъа. Асгер гючню къоллав агьамиятлы буса да, шо лап аслусу тюгюл. Демек, янгыз асгер гюч булан парахатлыкъгъа етмеге бажарылмас. Шогъар да къарамайлы, биз асгерни санавун артдыражакъбыз, шолай деп Президентибиз бувара. Ол асгер гючню къоллавдан эсе, оьзге къайдаланы да болдурмакъны бизден талап эте», – дей генерал.

Иракъдагъы ва Афгъанистандагъы давланы бир-бирне ошайгъанлыгъы шолар экевю де битмегенлигинде ва уьстюнлюк къачан болажагъы белгисизлигинде. Уьстюнлюк учун США уллу чыгъышлар этмеге гьазир экени белгили. США-ны ва НАТО-ну асгерлери барлыгъына да къарамайлы, 2001-нчи йылдан тутуп Афгъанистанда наркотиклени чыгъарыву 44 керенге артгъан. Бу йыл да яхшы мол тюшюм болур дей: афгъанлы сабанчылар 10 минг тон опиатлар жыймагъа умут эте. Бир-бир ахтарывчулар айтагъан кюйде, асгерчилер пайпелек авлакъланы янындан оьтегенде, шолагъа зарал этмеге къоркъуп, сабанчылагъа къол силлеп гетежек.

«Наркотик оьсюмлюклени къырагъанлыкъ бизге къаршы турувну толкъунларын гётере. Неге тюгюл, биз адатлангъан яшавну тозабыз ва вилаятланы гелиминден къуру этебиз. Пайпелек авлакъны яллатмакъ – ерли халкъны дав этдиртмек бола», - дей баш гётеривню басылтагъан бёлюкню къуллукъчусу майор Нил Смит. Бу масъаланы гьакъында алда бир американ асгерчи де ачыкъ кюйде айтмагъан.

Яхсайда оьтгерилген мажлис

Апрел айны башында Хасавюрт райондагъы бырынгъы Яхсай юртда дагъыстан алимлени гезикли мажлиси оьтгерилди. Айда бир керен оьтгерилеген булай мажлислер бу гезик къумукъ юртда болду. Гьаманда йимик, булай жыйында республикабызны ер-еринден хыйлы алимлер ортакъчылыкъ этди.

Бу мажлисде республикабызда белгили алимлер агьамиятлы насигьатлар охуду, жыйылгъанлар билмеге сюеген соравлагъа толу жаваплар берди. Бу кепдеги жыйынларда мавлет охумагъа, нашидлер айтмагъа арив мердешге айлангъан.

Сав Дагъыстандан жыйылгъанлар бу мажлисден алимлени берекетин аларгъа умут бар, ондан къайры, дин илмудан шайлы билимин де артдыргъаны шексиз. Шолайлыкъда, бу ва бу кепдеги оьзге мажлислер дагъысын айтмагъанда, уьмметни бирлигин, дос аралыкъларын беклешдиривге бакъдырылагъаны да аз тюгюл.

www. islamdag. ru деген сайтдан алынгъан

АГЬАМИЯТЛЫ МАСЪАЛА

Не этейимни билмеймен

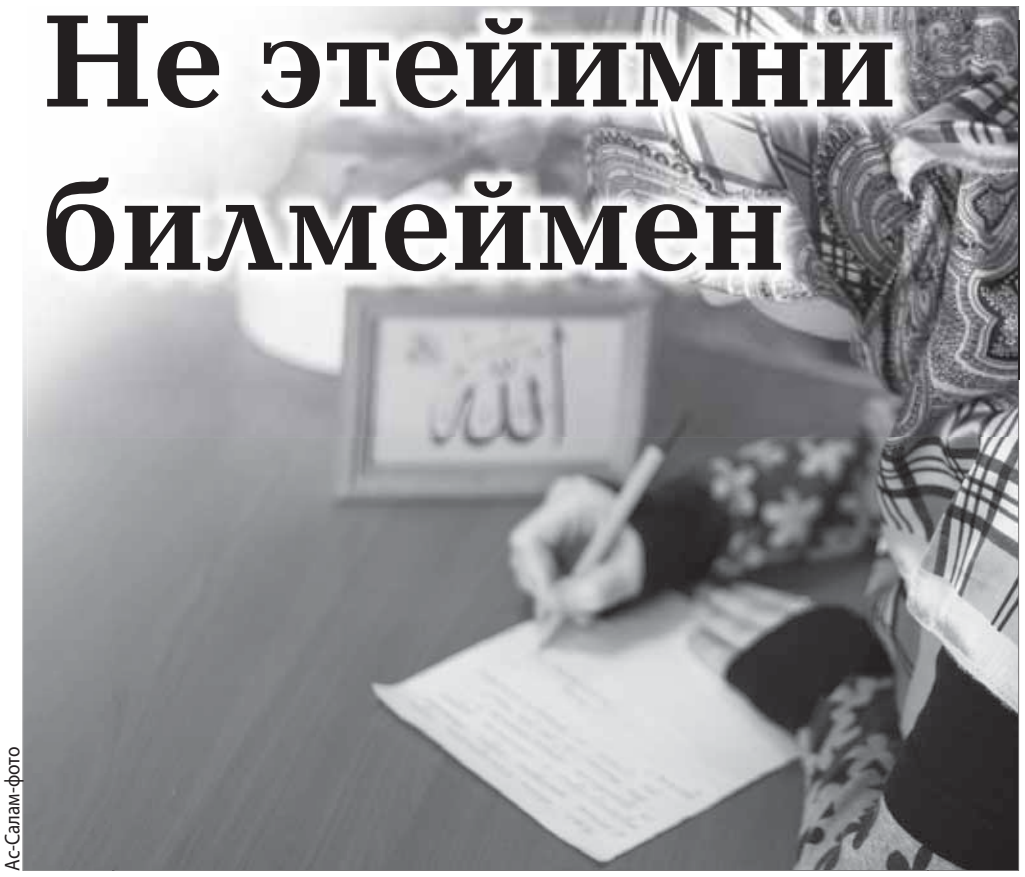

Ас-Салам-фото

Гьюрметли «Ассалам» газетни редакциясы, сизге шу кагъызымны язма токъташдым. Юрегимдеги къайгъыларымны, яраларымны ачып язаман. Сизин редакцияда шулай кагъызланы язмагъа яратыла буса, газетге язып чыгъаргъаныгъызны сюер эдим, амма яратылмай буса йыртып ташлап къоярсыз, мен англажакъман.

Гьюрметли охувчулар, шу кагъызымны охуйгъанда – бу не гьайгевдюр язагъан, деп ойламай эдигиз. Тюзюн айтсам, не этегенни билмейгенликден язаман. Башым ойда. Ойлар бири гете, бири геле. Кёпню гёрген, кёпню билген къатынланы пикрусун билме сюер эдим.

Мен орта чагъымдагъы, эри ва 4 яшы булангъы къатынман. Артыкъ ашайгъаным да ёкъ, гиегеним де ёкъ. Амалсыз, пакъыр да тюгюлмен. Ата-анамны алдында турагъанда бек шат, йыбавхарс, бийив, кюлкю-масхара булангъы адам эдим. Аллагьгъа къуллугъумну да этип, ишиме де юрюп, атам-анамны гьызындан чыкъмайгъан яш эдим. Ата-анамны, дос-къардашымны разилигинден оьзюм ушатагъан яшгъа да бардым. Тойну экинчи гюнюнден тутуп башланды мени «татли яшавум». Иржайывум тайды, шатлыгъым болмагъандай болду. Эки гюнню биринде бетим гёзъяш чаягъан болду. Эримни, къайынларымны гьызындан чыкъмагъанман. Эрге баргъанлы шо гюн бу гюн (муна 15 йыл бола къошулгъаным) яшавум туснакъда йимик.

Эркекден ихтияр алып да, ихтиярсыз да бир ерге барма болмайман. Тойлар бола буса, бары тухум-тайпам тойларда, мен буса уьйде бозарып – эрим я оьзю бармай, я мени булан бирче гирип чыкъмай, яда оьзюмню сама барма къоймай. Тойлар чы гьеч эди, заманында яслагъа барма къоймай. Халкъ, ювукъ дос-къардаш бары тозулалар мен етишгенче. Герти жумалары бите. Башында айрылып болмадым яшлар да ёкъда, халкъгъа хабаргъа къалмайман деп. Жап-жагьиллей шо «къысыр» деген атны оьзюме айтдырмайман деп. Сонг да бир янындан ойлай эдим, эрим йыллар гетип алышынар бугъай, ойлар деп. Мени булай гьалымны билеген ювукъ адамларым да маслагьат эте эдилер: къайырмас, чыда къызы, алышынар эринг де, яшавда бир яхшыгъа он яман иш бола деп. Чыдай туруп, яшавум алышынар деп умут эте туруп, гетди 15 йыллар. 4 яш да тувду. Ярлылыкъда, байлыкъда яшасанг да, татывлукъ – дав булан яшасанг да авлетлер герек чи. Эрим булан къыйышмайман деп ярты оьмюрюмню ону булан да йиберип – яшсыз къалма сюймедим.

«Биринчи Аллагь, экинчи эр» – деп айтагъанлай эримни гьызындан чыкъмай яшама къаст этемен. Сюйсем де, сюймесем де шо айтгъанны этип, айтмагъанны къоюп яшайман. Тек не этсем де, рази этип чи болмайман. Намазымны къыламан, башымны ачып юрюмеймен, ягъынмайман – тагъынмайман. Гиеген опурагъым модгъа гёре тюгюл, артымдан халкъ сёйлердей. Мен оьзюмню бир де макътамайман, тек мени булан бир таныш болгъан адам, эркек болсун, тиши болсун мени гьакъымдан яхшы деп тюгюл эсе сёйлемей. Бетиме де айтыла шо яхшы деген сёзлер, артымдан да нече адам айтып яхшы къыз деп эшитгенмен оьзюм.

Мен таныйгъан бир уллу къатын айта бола магъа: сени орнунгда башгъа къатын яшамажакъ эди шолай эр булан бир гюн де, сен исламда гёрсетилеген кюйде къуллукъ этесен эринге, ол буса сен этгенни бирин де билмей. Шолай затланы эшитгенде яшавдан бирден-бир гёнгюм чыгъа. Эки гюнню биринде ашав-ичив, эсирген эркеклени сыпатлары, уьйню ичиндеги сигарет тютюнлюк – йыл боюна муна мен гёреген яхшылыкъ. Дагъы да бары айып магъа эримден – сен яшав этип болмайсан, нерваларымны бузуп дамдагъыр этип битдинг деп бир айып-сайыплар эте магъа. Бетлеме де ярар эди магъа гьар ай башгъа эрлени йимик айлыгъын алып геле буса, мен де ону акъчасын онда-мунда ташлап битдире бусам. Акъчаны да гёрмей гёзюм йыл боюна. Онда борч эт, мунда борчлан, тарыкъсыз затлагъа бер, аша-ич муна эркекни яшаву. Тек сёйлетсе – бары гюнагь менде. Мен алмасыз буса, бар затгъа шюкюрлюк де этип, мени къойгъанны Аллагь да къойсун, тек имандан айырмасын деп яшайман. Юрегим бир-бирде толгъанда кёмек излеп къайнатама, къайнанама кант этеген кююм бола. Олар сёйлейбиз деп къарай, арты къара къавгъагъа айлана. Оьзлени уланыны гьакъылын жыйдырып болмагъанда, къайынларым магъа багъып къалалар. Бары затгъа мени гюнагьлайлар. Таза ялкъгъанман, инжигенмен. Бир айгъа къайда буса да ёкъ болуп гетежек эдим бир шыплыкъ бар ерге.

Уьйлерим тар буса да, юрегим нечакъы да дерия денгизни йимик генг адамман. Гелеген къонакъдан сюйген затым ёкъ эди, тек шу ахыры арты битмейген бизде жыйылагъан эркек компаниялардан, ичкиден таза инжигенмен, эшигиме бирев къакъгъанны да сюймейген болгъанман. Бир инсан гелмесе де къайырмайман, гелеген халкъдан уьркгенмен, кюсгенмен.

Юрегим рагьатлыкъ излей, шыплыкъ. Гьар эришивден сонг гетемен айырылып деп тутаман, тек эртенге чыкъгъанда сабур болуп, ойлап, менден де нечакъы бузукъ яшайгъан тиштайпалар бар, пакъырлар шолар да чыдай, чыдамаса болмай, яхшы Аллагьны яман иши болмай, магъа шулай буюргъандыр, язгъандыр Аллагь деп, пысып къаламан. Юрегим къачан болгъунча гётережек шулай яшавну билмеймен. Аллагь лап да сюймейген зат дей эр-къатын айрылса, амалгъа геле туруп къыйышып яшама герек, деп охугъанман кёп ерде. Оьлген адамдан эсе мени бек языгъым чыгъа агьлюсюнден айрылгъан адамгъа, айрокъда эргишилеге. Оьлюм къачан да барыбызгъа да гележек зат геч-тез, тек оьлгенчеге биревбиревден ариден бозарып яшама – о кюй тюгюл. Буссагьат мен яшайгъан кюй, о да кюй тюгюл. Инсан дюньягъа бир тува. Тувгъан сонг насипли болуп яшама къаст этме герек, оьзю де сююнюп, эки яндагъы халкъны да сююндюрюп. Насипли болуп болмай буса, айырылып сама къалма герек. Айрылып къалгъан булан да битмей. Халкъ бирни уьстюне экини къошуп, булгъап билегенин, билмейгенин башынгны сёйлеп юрюй. Мен тангалагъы гюн, масала, айрылып къалсам, къайынларым итлер йимик бетимни талап, бир гьал салажагъын билемен мекенли кюйде. Баягъы башланажакъ: сагъа не етишмей эди, гюнюнгю гётерип болмай гетесен, биз юрютген затлар тюгюл айрылывлар. Кёбюсю керенлер мекенли кюйде гетемен деп токъташгъанда муна шулай болажакъ акъырыкъ, къычырыкъ, йылав, атам-анам, къайынларым булан татывсуз болажагъы мен саялы гёз алдыма гелип, пысып токътап къаламан.

Насибим ёкъ, оьзюм-оьзюме ихтиярлы тюгюлмен. Оьзюм чю гьеч, тапгъан авлетлериме ана болуп уьйден къыргъа чыгъарма чакъы ихтиярым ёкъ. Яшларымны эрим бары затдан бола буса магьрюм къояжакъ эди. Булай да яшлар кёп затдан магьрюм къалалар. Класслары булан жыйылып барагъан кюю бола оланы йылда бир походгъа, циркгъа, кукольный театргъа. Мени яшларымдан къайры бары яш бара жыйылып, буланы буса атасы къоймай: уьйде олтуруп, оьлюп турагъуз, магъа тарыкъ тюгюл о сизин циркларыгъыз да, походларыгъыз да, деп гесип токътата. Яшлар гёзлерин сувландырып, пашман болуп менден кёмек излеп бозаралар. Мен не этип боламан? Эримни айтгъанын этмесем кююм ёкъ. Арив этип англатма къарайман: яшланы коллевтивден айырма арив тюгюл, оланы гьакъындан яшлар да, учители де не ойлар. Акъча къызгъана деп айтмасмы, гишини яшларындан бизинкилени кем ери бармы, бу яшланы сююнгени тиймейми миллионлагъа, йиберсенг ярамаймы, деп ял бараман. Къабургъа зурнай сокъгъан да бир, шогъар сёйлеген де. Бир-бирде пысып, ихтияр бермегенде, шо лакъырны битдирип къоясан, тек яшланы пашман, сувлангъан гёзлерин гёргенде къаным ташып, бираз къатты сёйлеме башлайман. Арты акъырыкъ-къычырыкъ, баягъы къавгъа. Амма язны яллаву болсун, къышны бораны, гечени бир заманы гьаракъы, пива алмагъа жагьаннемни бир тюбюне йиберме ярай, о герек. Айтгъан булан да арив – эршини англамай.

Озокъда, мен сизге кагъызымда гьар къайгъымны, яшавумну гьар гюнюн суратлап болмайман. Олай язмакъ учун китап толтурма герек.

Гьюрметли охувчулар, сиз магъа не ой берер эдигиз? Сююнчсюз, шатлыкъсыз, бир затгъа ихтиярсыз шу эрим булан бирибизни гёзюбюз ябылгъанча чыдап яшайымы? Яда алып яшларымны да, айры чыгъып, янгыз уьй тутуп, къайгъыгъа къайгъырып, шатлыкъгъа сююнюп яшавну маънасын англап яшайымы? Тиштайпа болгъан булан да, мен де сав адамман чы. Мени де бар чы юрегим. Сыйлы Къуръаныбызда тиштайпагъа, къатынына эри не этсе де ярай деп язылмагъандыр чы! Мен билемен, гьалиги заманда 4 яшны аякъгъа тургъузмагъа тынч тюгюл, тек не болуп къалса да ачдан оьлген чи ёкъ. Кагъызларыгъызны къаравуллайман. Ярай буса, «Ассалам» газетге языгъыз. Сизин кагъызларыгъызны шондан таба охужакъман. Адресимни язып болмайман.

Мени орнумда болуп сиз не этер эдигиз?

Аллагь барыгъызгъа да савлукъ берсин. Аллагь адашдырмасын. Адамны оьмюрю нече де къысгъа. Шо къысгъа оьмюрюбюзде Аллагь сююнчлю гюнлени кёп берсин, къайгъылар тюшюбюзде тюгюл эсе гёрюнмесин.

Гьюрмет булан язаман,
мен Шейхова Айгуль

ГЬАДИС

Ялгъан – рызкъыны аздырта

АЛИМЛЕР

Сайит Рамазан Бути

Охувчуларыбызны гьалиги ислам дюньяда лап белгили алимлени бириси Рамазан Бути булан таныш этме сюебиз.

Ол вагьгьабыланы юзюн ачыву булан да танывлу. Далиллер, илму булан бу агъымны юзюн де ол ажайып уста кюйде ачыкъ эте.

Сав бусурман дюньягъа белгили алим 1929-нчу йыл Тюркиягъа гиреген Бутан деген атавда тувгъан. Молла Рамазан дейген ону атасы да оьз заманында айтылгъан алим болгъан. Тюркияда гьакимликни Ататюрк къолуна алгъанда, Молла Рамазан дёрт йыллыкъ Магьаммат-Сайит дейген уланы ва оьзге агьлюсю булан Сириягъа гёче. Гиччи заманындан тутуп атасы уланын илмугъа уьйрете. Магьаммат-Сайит яш йыллырындан башлап гьакъыллы ва пагьмулу улан болгъан, илму охувну да бек сююп охугъан. Мадрасаны битдиргенде, атасы ону Дамаскдагъы ислам институтгъа йибере. Магьаммат-Сайитни пагьмусун гёрюп, муаллимлер огъар айрыча агьамият бакъдыра. Бу охув ожакъны да битдирип, ол Къагьирдеги «Аль-Азхар» деген университетге охума тюше. Шариат факультетин битдиргенде, ол «Завабитул шариаты фи шариатил исламияти» деген китап яза ва шо саялы огъар ислам илмуланы доктору деген къыйматлы ат бериле.

Шондан берли Магьаммат-Сайит ислам динни душманларына къаршы чыкъма башлай ва оланы далиллерин илму булан тоза. Айрокъда гючлю кюйде ол вагьгьабылагъа къаршы чыгъа ва оланы юзюн ача. Вагьгьабыланы герти мурадын ачыкъ этип ол бир нече китап яза. Шоланы инг аслусу «Ля мазхабият» дегени (мазгьабсыз демек). Магьаммат-Сайит Бути Сирияда ва оьзге пачалыкъларда ислам динни яймакъ учун кёп иш этген адам. Ол шариат илмулагъа, этикагъа, философиягъа багъышлангъан 40-дан къолай китап язгъан. Дамаск шагьарда ол жумада эки керен лекциялар охуй, шолагъа тынгламагъа ажайып кёп адам жыйыла, айрокъда охувчулар. Бу алим чыгъып сёйлеген «Имане» деген межит даим тыгъылып тола. Бу межит Магьачкъала шагьарны жума межити чакъы бардыр.

Магьаммат-Сайит Бути адамлар булан гелишип болагъан, йымышакъ хасиятлы гиши. Ол лекциялардан къайры жумагюнлер ваъза да охуй. Дюньягъа белгили Дамаск университетде ол дёрт де мазгьапгъа байлавлу шариатдан дарс бере. Бу яллыкъны билмейген алим даим тюрлютюрлю халкъара конференцияларда да ортакъчылыкъ эте, телевидениеден де чыгъып сёйлей, китап язагъанын да токътатмай. Итти гьакъыллы ва терен билими саялы бу адамны сав дюньяда гьюрметлей. Ислам динге, ону тазалыгъына чакъырывда Бути ял билмей. Магьаммат-Сайитни ваъзалары тынглавчулагъа уллу таъсир эте, маъна чыгъарта. Ону уланы Магьаммат Тавфик де атасыны ёлун узата. Шолайлыкъда, Бути дейген савлай бу агьлю исламны пайдасына чалыша.

ОХУВЧУ-ГАЗЕТ-ОХУВЧУ

Билмеге сюемен

ГЬАДИС

Хоншусу ач къалып, оьзю тойгъунча ашайгъан адам муъмин тюгюл

Гьюрметли «Ассалам» газетни къуллукъчулары! Мени бир-нече соравум бар, шолагъа жаваплар газетде гёрме сюе эдим.

1. Мени уьч къызым бар (экевю 5-нчи классда, бири гиччи къучакъда). Шо эки де яшны Къуръан охувгъа юрютмеге гьасиретмен. Оьзлер де сюе. Межит де къырыйыбызда. Пуршав этеген бир зат бар: не гереклер айтсам да, яшланы атасын рази этип болмайман. Йибермеймен дей ва шо гаькъда эшитме де сюймей. Шону уьстюнде нече керен къавгъабыз да болгъан. Яшлагъа: «Уьйде оьзюгюз охуп уьйренигиз», – деп уруша. Къуръан охувгъа муаллимсиз уьйренме боламы дагъы? Мени оьзюмню де охувум ярты ёлда токъталгъан. Къызларым охуп уьйренсе, магъа да толу кюйде охумагъа кёмек этер эди деп умутум бар эди. Къырыйбыздагъы хоншумну бири – эргиши – Къуръанны охуп битдирген, тап- таза охуй. Заманзаман барып шондан сама уьйренейим, сонг къызланы да уьйретермен охума, деп де айтып къарайман агьлюме, тек «ёкъ» деп гесип токътагъан. Гьали шолай болгъан сонг шу адамгъа не тил булан сёйлеме герек? Яшланы арапча охутма герекни дагъы да нечик англатма герек? Охувну лап англайгъан, алагъан заманы, гечикдирмей охутма сюе эдим. Сонг къыйын болар чы. Агьлюм оьзю намаз къылмай, ораза тутмай. Намаз къылма башласа, юреги йымышамас эдими? Намаз къылмагъа уьйренмеге де онча алгъасамай, оьзюне 40-гъа етип тура. Уьйренсе де, товба астагъфируллагь, къылмажагъын билемен. Къачан бу намаз къылажакъ, яшланы охума йибережек деп къарап турайымы? Булай болгъанда яшланы гюнагъы кимгедир? Мен билеген кюйде, гьар бусурман ата-ананы яшларын арапча охутмагъа борчу. Агьлюме шо охув гьакъда заман-заман акъырып да, урушуп да айта турайымы яда къоюп къояйымы?

2. «Намаз уьйренме сюемен, уьйрет дагъы», – деп тилейген адамгъа, намазны уьйретип, ол адам ону этмесе, гюнагьы уьйренгенге тюгюл, уьйретген адамгъа деп эшитгенмен. Шо тюзмю?

Тюз буса, олай болгъан сонг, уьйретмей къоймакъ да гюнагь чы уллу.

3. Орус адамгъа, берген садагъадан садагъа болмай дей, тюзмю? Тек садагъа оьлешегенде орусгъа бермей ондан абатланма да ярамай дей. Орусгъа садагъа берген сонг, ким буса да бир бусурмангъа артыкъ этип бир садагъа берме герек дей. Айтагъаным, орусгъа садагъа берсенг, бир бусурмангъа да бермеге герек о саялы, орусгъа бермесенг, берилмей? Тюзмю?

4. Мурдарлангъан опуракъ болду, савут-саба болуп да къыркъламакъ учун не зат охумагъа герек ва нече керен. Толу кюйде тазаламакъ учун шону нечик тюз этме герек?

5. Яшгъа гьакъакъ соймакъ гьар бусурман ата-анагъа борчму? Шону соягъанда молла я алим болма герекми янында? Яда соягъан адам негет яда дуа айтып оьзю соямы? Ачыкъ этип язсагъыз сюер эдик.

6. Орусланы байрамында (Пасха байрам) биревлер хоншуларын къутлама баралар. Бусурманлагъа христианланы шо Пасха байрамы булан уьйлерине барып, гирип, оланы тепсисинден аш ашап, къутлап гелме яраймы? Бир-биревлер ярай, зувап дей, биревлер ярамай дей.

7. Бары ислам газетлерде, китапларда, телевидениеде намазны заманында къылма герек деп айтылагъанны билемен. Тек шолай да айтып, яссы намазны болгъанча геч къылса яхшы деп эшитгенмен. Шо тюзмю? Тюз буса, маънасы недир?

8. Уллу адамны намаз къылсын учун алдатма яраймы: «Тюшюмде пеленчени гёрген эдим (бир ювукъ оьлген адамын айтып), кёп уллу азап чегип тураман намаз къылмагъан саялы. Менден васият – намаз къыл деп айт пеленчеге!» – деп, айтды деп. Яда оьзю юреги булан алып къылгъанча къояйымы?

9. Эки эришген адамны (хоншу болду, досъардаш болду, эр-къатын болду) дагъы кюйде айтып англатып яращдырып болмай буса, яраймы алдатып яращдырма? Айтагъаным, бирине барып пеленче гьёкюне болгъан эришивге, ярашып къалажакъ эдим, деп айта деп. Сонг экивюн де (бири де билмейген кюйде) бир ерге чакъырып бир вакътиде яращдырып къоймагъа.

10. Уялсам да бирдагъы соравум бар, тек бу соравгъа жавап кёбюсю тиштайпалар билме сюер эдилер. Намаз къылагъан тиштайпалар гьар ай тазанлангъандан сонг, кёп артгъа созмай, намаз башлай. Бир-биревлер шо айтылагъан, язылагъан кюйде эте, тек кёбюсю (нече сорав этип къарагъанман) толу кюйде жума гетмей туруп, намаз башламайлар. Айтагъаным, 3 гюнден тазаланса, дагъы да 4 гюн къоюп сонг намаз янгыртылар, 5 гюнден тазаланса дагъы да 2 гюн къоюп башлайлар. Шуланы къайсы тюздюр?

Гьюрмет булан
Ясмина МЕДЖИДОВА,
Буйнакск шагьар.

РЕДАКЦИЯНЫ АТЫНДАН

Ясмина язгъан кагъызгъа жавап бере туруп, шогъар сав бет багъышлагъаныкъ, соравжавап деген бет булан дазуланып къалмагъа сюймейгенликде ва ол гётереген масъалалар гертиден де агьамиятлы экенликде. Шо кепдеги соравлар мобильный байлавлукъ деген рубрикагъа да кёп геле бола. Амма бу ва оьзге охувчуларыбыз газетде язылып гетген макъалаланы охумагъангъа ошай яда олар «Ассаламгъа» артда язылгъанлар. Шолай деп айтагъаныкъ, бизге гелеген кёбюсю соравлагъа жаваплар язылып гьазир чыкъгъанлар.

Масала, Ясмина береген бир-бир соравлагъа «Сафинатун нажат» деген бетде алай арив жаваплар берилген. Шо бетде бусурман адам билмеге герек аслу затлар англашылагъан кюйде де берилген, толу кюйде де язылгъан. Шоланы охуп билсе, яшавда ёлугъагъан кёбюсю масъалаланы чечмеге рагьат болур эди. Болса да, Ясминаны соравларына билеген кююбюзде къысгъаракъ кюйде жавап къайтармагъа къарайыкъ.

Биринчи соравгъа гёре. Эри агьлюсюне ислам якъдан оьсмеге къоймайгъаны, озокъда, нечакъы бола буса да яман ва эрши иш. Булай гьал тувулунгъан сонг, динге бакъгъан намусланы анагъа кютмеге къала. Огъар инг башлап, чыдамлы, сабур болмагъа ёрар эдик. Гьар намазындан сонг, эрини юрегине иман салсын деп, Аллагьгъа дуа этмеге тарыкъ. Оьзюню янашыву, дин борчланы кютегени булан да адамгъа гючлю таъсир этмеге бола. Артыкъ кёп сёзден, къагъадан эсе, чыдамлы янашыв, исси сёз хыйлы да пайдалы болур. Бу бир ян. Сонг да къатынгиши аш этегенде де, аш чыгъарагъанда да даим намазгъа жувунгъан гьалда болса, шолайлыкъны къызларындан да талап этсе, китапларда язылагъан кюйде, эрге шо гючлю таъсир эте. Онгайлы гёрсе, эрге насигьат этип болар йимик алим адамны да уьйге чакъыра турма яхшыдыр. Шолай адам къардашланы арасында ёкъ буса, ерли имамгъа да масъаланы гьакъында билдирип, кёмек излемеге бола.

Экинчи соравгъа гелейик. Намаз уьйренмеге сюеген адамны бир затдан да тартынмай уьйретмеге тарыкъ, шо саялы уллу зувап да болажакъ. Ол адам намаз къылажагъы-къылмажагъы сизге авара тюгюл, гьар ким оьзю учун жавап бережек.

Уьчюнчю сорав. Орус яни хачперес адамгъа садагъа бермеге яратыла, огъар сагь да, секет де чыгъарылмай. Орусгъа садагъа берген сонг, шо кепде яда артыкъ де этип бусурман адамгъа садагъа бермек деген зат ёкъ.

Дёртюнчю соравгъа жавап. Мунда англашылмайгъан зат ёкъ. Нас болгъан, батгъан опуракъны болсун, савут-сабаны болсун, оьзге затны болсун таза сув булан яхшы кюйде, насы къалмайгъан кюйде жувса, таманлыкъ эте.

Бешинчи соравгъа «Сафинатун нажат» деген газетни бетинде гьали-гьалилерде толу кюйде языльды, эринмей шону гётерип охуса, бары да зат англашылар.

Алтынчы соравгъа жавап охувчугъа етишгенче шону агьамиятлыгъы таймакъ да бар, тек гелеген йылгъа ерли эсинде сакълап къойса да яман болмас. Бусурман тюгюл оьзге байрамларда ортакъчылыкъ да этмеге ярамай ва къутлама да тюшмей.

Еттинчи соравугъунгда, жавап оьзюнг де бересен: гьар намазны заманында къылмагъа герек деп. Шондан тайышмагъа себеп ёкъ. Лап шолай этмеге герек де дюр. Гьадисде айтылагъан кюйде, бусурманны лап яхшы иши – заманында къылынгъан намаз.

Сегизинчи соравда яхшы муратлар булан адамны алдатмагъа яраймы деп сорала. Инг башлап тюшлени ялгъан кюйде айтмагъа гери урулагъанны билмеге тарыкъ. Сонг буса, гьар ким, озокъда, алдатмагъа ярамас деп айтмагъа бола. Амма бизин динибиз уьч гезик алдатывну къоллмагъа ихтияр бере: эришгенлени яращдырмакъ учун, савлукъгъа яда оьмюрге къоркъунчлукъ тувулунса, къазаватны вакътисинде душманны алдатмакъ учун. Шолайлыкъда, биз гёреген кюйде, намаз къылдыртмакъ учун ялгъан айтмагъа яратылмай. Уьстевюне, машгьур алим имам аль Гъазали айтгъан кюйде, ялгъан айтып адамны гьакъыкъатгъа гелтирмеге ярамас.

Тогъузунчу соравгъа оьрде берилген жавапдан пайдаланып, эришгенлени яращдырмакъ учун алдатывну къолламагъа яратыла деп айтмагъа бола.

Онунчу соравгъа да толу кюйде «Сафинатун нажатда» язылып чыкъды.

АЛИМЛЕР

Шайых Аляви аль-Малики

Валилени солтаны, пагьмулу алим, ёрукълу насигьатчы, устаз, шайых Сайит Мугьаммат ибн-Аляви ибн Аббас аль-Малики 1947-нчи йыл Сауд Арабстанда сыйлы Маккада тувгъан. Ол дюньягъа белгили маликит алимлени ожагъында тувгъан, бу агьлю Мугьаммат Пайхаммарны ﷺ тухумундан.

Бу адамны ата-бабалары нечесе юз йылланы узагъында бусурманланы къыбламасында «Мажит аль-Гьарам» бар ерде билим бергенлер, илму яйгъанлар. Алявини уллатасы (Аллагь огъар рази болсун) Маккада къади де, муфти де болгъан, «Мажит аль-Гьарамда» имам да болгъан. Ону атасы да, бу тухумну оьзге адамлары йимик, лап айтылгъан алимлени бириси болгъан ва гетген асруну къыркъ йылыны узагъында Маккада дарс берген. Малики оьзюню атасыны алдында да охугъан, дюньягъа белгили бырынгъы «Аль Азхарда» да билим алгъан. Оьзюне 25 йыл болагъанда Аляви доктор атгъа ес бола. Шолайлыкъда, бу адам саудитлени арасында булай атгъа ес болгъанлардан лап жагьили.

Шону булан имам Аляви билим топлавун токътатмагъан. Ол алимлени ва сыйлыланы уьстюне бармакъ учун, бырынгъы сагьифалардан пайдалангъан. Темиркъазыкъ Африкада, Ювукъ Гюнтувушда, Гьиндустан-Пакистан бойларда илмуну инг айтылгъан алимлери: марокколу шайых аль Гумари, мединалы шайых Зиаддин Къадири, йеменли имам Агьмат Машур аль-Хаддад, мисрили машгьур алим Гьасанайн Махлюф ва кёп-кёп оьзгелер огъар илмуну яймагъа, шогъар уьйретмеге ихтияр (иджаза) бергенлер. 1972-нчи йыл атасы оьлгенде, алимлер Алявиге ону ерин тутмакъны тилей, ол да рази бола. Салафитлени идеологиясы ерлешген сонг, Алявини динден тайышгъан деп айыплап, паспортун да алып, туснакъгъа сала. Айры «алимлер» огъар тамаша буйрукъ чыгъара. Шогъар гёре, огъар Къуръандан сонг маъна якъдан экинчи гелеген имам Маликни «Муваттаъ» деген гьадис китабындан дарс бермекни гери ура. Ондан къайры, Алявини имансызлыкъда да айыплагъан болгъан. Булай деп ону «шайых Ибн Мани» айыплагъан. Шариатгъа гёре, булай терс айыплавлар этген гишиге къатты такъсыр болагъангъа да къарамайлы, Ибн Мани, озокъда, жавапгъа тартылмай къала.

Сайит Мугьаммат Аляви аль-Малики 2004-нчю йыл гечине. Биревлер гьисап этеген кюйде, ол агъулангъан болгъан, неге десе, шайых Сайит Мугьаммат Аляви сауд пачаланы агьлюсюндеги бир-биревлеге яхшы таъсир эте болгъан. Шайых сирагъа (Пайхаммарны яшавуна), гьадис илмугъа, Къуръан илмугъа, тасаввуфгъа (тарикъатгъа) багъышлангъан хыйлы китаплар язгъан.

ИЛМУ

Абусуфьян АКАЕВ

Башы алдагъы номерлерде

Сафинатун нажат

АШАЙГЪАН, ИЧЕГЕН ЗАТЛАНЫ БАЯНЫ

Ай дин къардаш! Гьайванны соймакъда эки зат борчдур: аш юрюйген тамагъын гесмакъ – бир;

пус юрюйген тамагъын гесмакъ – эки.

Сюннетлери дёртдюр:

бойнундагъы эки де тамурун гесмакъ – бир;

бичакъны итти этмакъ – эки;

къыблагъа бакъдырмакъ – уьч;

бисмиллагь да, салават да салмакъ – дёрт.

Гьайванны елкесинден соймагъа ярамас, бойнундан сойма герекдир. Соймагъа къолгъа гелмейген жанны гьар нечик оьлтюрсе де ашамагъа гьалалдыр.

Кёп ичсе эсиртеген затдан, аз ичмакъ да гьарамдыр.

Сувда болагъан гьайванланы бары да ашамагъа гьалалдыр. Балыкъ да, женгертге де, гьар нечик оьлсе де, гьалалдыр. Бакъа йимик, йылан йимик, къуруда да, сувда да болагъан гьайван – гьарамдыр.

Къурудагъы гьайванлардан – тюе де, ат да, къой да, эчки де, туварлар да, къоян да, тюлкю де, гюргюр де, къаз да, оьрдек де, тавукъ да, гёгюрчюн де, къара къаргъа да, чымчыкълар да, шолагъа ошагъанлар да – гьалалдыр.

Ит де, донгуз да, къачыр да, эшек де, арсланкъаплан да, бёрю де, аюв да, пил де, маймул да, къарчыгъа да, къыргъый да, лачин де, къаракъуш да, чагъан да, мишик де, акърап да, ала къаргъа да, къарлыгъач да, чичгъан да, жибин де, къомурсгъа да, къонгузакъ да, хуртлар да, шолагъа ошагъан затлар да – гьарамдыр.

Емишде болду, оьзге ашайгъан затда болду, болагъан хуртлар, оьзлени янгыз ашамай, къошулуп ашалып гетсе – гьалалдыр. Ач болуп, оьлюп къалмакъдан къоркъгъан ерде, гьар не де гьалалдыр. Йылан, чичгъан йимик, зарарлы затланы оьлтюрмакъ – сюннетдир.

Ит булан болду, къуш булан болду, ав этмакъ – гьалалдыр. Амма ол ит де, къуш да уьйренген болмакъ – шартдыр. Аны уьйренмакълыгъы да уьч зат булан боладыр: есси йиберсе барагъан болмакъ – бир, гери урса бармайгъан болмакъ – эки, тутгъан авундан ашамайгъан болмакъ – уьч.

САТУВ-АЛУВ ЙИМИК ЗАТЛАНЫ БАЯНЫ

Ай дин къардаш! Сатув этегенде, сатагъан гиши: «Шуну мен сагъа пулан багьа булан сатдым» деп айтып, алагъан гиши де: «Мен сатып алдым» деп айтып, бегетип этмеге герекдир. Сатув этген эки де гиши бир-биринден айрылгъынчагъа сатувну бузмагъа ихтияр бардыр. Сатув булан алынгъан затны айиби сонг загьир болса, къайтармагъа да ихтияр бардыр. Сатылгъан зат сатып алгъан гишини къолуна гелгенчеге гьалал. Болса, зарары сатгъан гишиге болур. Сатып алгъан гиши акъча тёлемейдир.

Борчгъа зат бермакъ – сюннетдир. Амма артыкъ этип бермакъны шарт этмакъ ярамайдыр. Артыкъ этмакъ шарт этилинмесе де, къайтарагъанда артыкъ этип къайтармакъ яхшыдыр.

Беш сатув – шариатда гьарамдыр:

Бир гъариб гиши бир шагьаргъа мал гелтиргенде, шагьарлы бир гиши агъар барып: «Сен бу малны учуз багьасына берме, мени ягъымда къой, мен муну аста-аста артыкъ багьасына сатайым» деп айтып алмакъ – бир.

Мал гелтирген бир гиши шагьаргъа гирип, шагьардагъы багьаны билгенчеге алдына чыгъып, сатув этмакъ – эки.

Гишини сатувуну уьстюне сатув этмакъ – уьч.

Эки гиши сатув этмеге сёйлей турагъанда, бир оьзге гиши, сатып алагъан гишини алдатмакъ учун барып малны багьасын артдырмакъ – дёрт.

Ички этеген гишиге юзюм сатмакъ – беш.

Ёлда табулгъан затны алмакъ, оьзюню напсына инанагъан гишиге – сюннетдир, пасыкъ гишиге – макругьдур. Ёлда табулгъан зат багьалы зат буса, бир йыл сорав этер. Тюгюл буса, йылдан кем сорав этсе де къайырмайдыр. Сорав этген сонг, есси чыкъмаса: «Мен шу затны магъа мюлк этдим» деп, оьзюгер мюлк этер. Амма, сонг есси чыкъса, къайтарып бермеге герекдир. Оьзюню напсына инангъан гиши, гишини аманатын сакъламакъ да – сюннетдир; инанмагъан гишиге – макругьдур. Сакълап болмайгъан гиши алмакъ – гьарамдыр.

КЪАТУН АЛМАКЪНЫ БАЯНЫ

Ай дин къардаш! Къатунгъа гьажатлы да болуп, гючю де етеген гишиге къатун алмакъ – сюннетдир. Гьажатлы болса да, гючю етишмей буса, ораза тутуп, гьавасын да сёндюрюп, къатун алмай турмакъ яхшыдыр.

Бир къатунну алмагъа къаст этсе, бетине де, къолларына да къарамакъ – гьалалдыр. Алай болмаса, ят эргиши къатунгишиге де, къатунгиши эргишиге де къарамакъ – гьарамдыр.

Арасында гебин къыйылмагъа ярамайгъан къардашлыкъ болса, гиндикни де, тобукъну да арасындан оьзге ерге къарамакъ – гьалалдыр. Эргиши эргишиге де, къатунгиши къатунгишиге де, шол эсгерилген ерден оьзге ерге къарамакъ – гьалалдыр. Тюк битмеген уланъяшгъа шагьват булан къарамакъ да – гьарамдыр. Арада гебин къыйылгъан сонг, эр-къатун бири-бирини гьар ерине къарамакъ – гьалалдыр. Тиймакъны гьукмусу да, къарамакъныки йимикдир. Амма тиймакъ да, къарамакъ да – дарман этмакъ йимик, охутмакъ йимик иш учун болса – гьалалдыр.

Къатун алагъанда, шариатгъа ярашагъан кюйде той этмакъ – сюннетдир. Чакъыргъан ерге бармакъ да – сюннетдир. Яда ашай туруп яда эшикге олтуруп болмагъан сонг, гишини уьстюне баргъан гиши салам бермакъ – сюннетдир. Амма саламны къайтармакъ – фарзу кифаядыр.

ГЮНАГЬЛАНЫ БАЯНЫ

Ай дин къардаш! Гюнагьланы хыйлысы сагъа ер-ерде эсгерилип гетди. Гюнагь затланы санап битдирер гьал ёкъ. Амма инг уллулары еттидир:

биле туруп, гишини оьлтюрмакъ – бир;

ички ичмакъ – эки;

зина – уьч;

урламакъ – дёрт;

риба – беш;

етимни малын ашамакъ – алты;

зина этмакълыгъы ачыкъ белгили болмагъан сонг, къатун-гишиге зина булан ялаямакъ – етти.

Гишини артындан гъибат этмакъ да, чагъувчулукъ да, гюнчюлюк де, оьзюню амалларын уллу гёрюп оьктемлик этмакъ да, гёземелик де – бизин арабызда кёп юрюйген уллу гюнагьлардандыр.

Арагъа акъча салып ойнайгъан оюнлар – гьарамдыр. Тойда согъулагъан затланы тепден гъайрысы да – гьарамдыр. Къызъяшлар къурчакъ этмакъдан гъайры, гьайванны суратын этмакъ да – гьарамдыр. Аны уьйде сакъламакъ да – гьюнагьдыр.

Аллагьу Таала барыбызны да гюнагьларыбыздан гечип, оланы ерине яхшы амаллар этмеге тавпикъ берсин. Амин!

Тамма бийади ал-муъаллиф ал-гьакъир. Санат 1321.

Гьазирлеген Гь. ОРАЗАЕВ

(Давамы гелеген номерде)

ГЬАДИС

Гиччилей оьлген яшлар женнетде болажакъ

Пакъыр адамны сюючю

(тапшурмалы хабар)

Пайхаммар ﷺ Мадина шагьаргъа гёчгенде етимлер, амалсыз яшайгъанлар яхшы яшажакъгъа умут этмеге башлай. Пайхаммарны ﷺ сюювю ва рагьмулугъу олагъа эм йимик болгъан. Ону янындан адамлар таймай даим болгъан.

Мадина шагьарда яшайгъанланы арасында бир пакъыр адам болгъан. Ол тарчыкълыкъда оьмюр сюрюп гелген. Бир гезик ол Пайхаммарны ﷺ янына гелип, оьзюню къыйын яшавуну гьакъында айтып, кёмек этгенни тилей. Пакъыр адамгъа яхшы кюйде тынглап, Пайхаммар ﷺ терен ойгъа бата. Яратгъаныбыз адамлагъа ишлемеге ва яшамакъ учун сурсат болдурмагъа буюргъан. Шону билеген Пайхаммар ﷺ огъар:

– Уьюнгде негер буса да тарыкъ болар йимик ненг бар? – деп сорай.

– Ювургъаным бар, – дей пакъыр адам. – Ону ярты янын тюбюбюзге салабыз къалгъан янын уьстюбюзге яябыз. Дагъы да кажинибиз бар.

– Барып, шоланы алып гел магъа, – дей Пайхаммар ﷺ.

Пакъыр адам уьюне барып, ювургъанны да, кажинни де алып, шоланы Пайхамаргъа ﷺ гелтире. Ол пакъыр алып гелген затланы айланадагъылагъа гёрсетип:

– Ким буланы менден сатып алмагъа сюе? – деп сорай.

– Мен сюемен, – деп, жыйылгъанланы бириси жаваплана.

Амма ол адам береген акъчаны аз гёрюп, Пайхаммар ﷺ:

– Ким къолай берип бола? – деп, бирдагъы керен сорай.

Шо заман башгъа адам жавапланып, кёп акъча берермен дей ва ювургъанны да, кажинни де сатып ала. Пайхаммар ﷺ шо акъчаны пакъыр адамгъа да тапшуруп, булай дей:

– Бу акъчагъа агьлюнге аш ал, агьлюнг тойгъанча ашасын ва балта да сатып ал. Сонг мени яныма гел.

Пакъыр адам бир зат да англамаса да, Пайхаммар ﷺ айтгъанны чы эте. Агьлюсюне аш да алып тойдурта ва балта да сатып ала. Сонг Пайхаммарны ﷺ янына гелгенде, ол шо балтагъа йип де берип, пакъырны тавлагъа агъач гесмеге йибере. Гесилген агъачны буса, базаргъа элтип сатдырта ва он беш гюнден сонг дагъы да янына гел дей.

Пакъыр адам оьзюне айтылгъан кюйде эте. Он беш гюн битип, ол сююне туруп, Пайхаммарны ﷺ янына ва ол да ону сююнегенин гёрюп, оьзю де сююне.

– Бу балта булан тавларда мен агъач гесдим, – деп, пакъыр адам хабарлай. – Сонг шоланы шагьаргъа элтип сатдым. Он беш гюнню ичинде яхшы акъча къазандым. Шо акъчагъа агьлюме аш да, опуракъ да алдым.

Пайхаммар ﷺ иржайып, огъар булай дей:

– Тер тёгюп ишлегенинг, къыяматгюн мисгин деген яман ат тагъылгъандан эсе къолай.

Шолайлыкъда пакъыр адамгъа гьалал кюйде къазанмагъа ёл ачыла. Гертиден де, шу дюньяда гьалал къазанчдан артыкъ пайдалы зат болмас. Пайхаммар ﷺ ёл гёрсетип, пакъыр адам амалсыз яшавундан айрыла. Ол сююне туруп, разилигин билдирип Пайхаммарны ﷺ уьюнден гете.

Ислам дин амалсыз яшавну, пакъырлыкъны, тиленчиликни, тарчыкълыкъны арив къабул этмей, гьаракатны буса, яхшы санай. Гьадисде шо гьакъда булай деп айтылгъан: «Пакъырлыкъ инамсызлыкъгъа ювукъ».

ПАЙХАММАРНЫ ﷺ ЯШАВУ

Магьаммат КЪАЗАНБИЕВ

Башы алдагъы номерлерде

АБУБАКАР РАЗИЯЛЛАГЬУ ТААЛА АНГЬУНУ ТАРЖУМА ГЬАЛЫ[57] ВА ХАЛИПАЛЫГЪЫ

Абубакар – Сиддикъ разияллагьу Таала ангьу – Аби-Къагьафа огълыдыр. Пайгъамбарны еттинчи атасы Муррат – муну да еттинчи атасыдыр. Пил йылдан эки йыл дёрт ай артда тувгъан; пайгъамбардан шо къадар гиччидир. 38 яшында муслиман болду. 60 яшында халипа болду. Чинк аввал пайгъамбарны кёкге чыкъмакълыгъын герти этген учун, бугъар «Сиддикъ» деп айтылды: «герти этген» деген маънадыр. Бар малын-девлетин пайгъамбар учун сарп этди, къызы Айшатны агъар берди. Гьижрат вакътиде чархындан-жанындан базгечип[58], пайгъамбарны сакълап юрюдю, гечегюн аны янындан айрылмай юрюген, оьзю де, къызы да, пайгъамбарны къуллугъунда оьмюрлерин йиберген сыйлы къайын атасыдыр. Асгьапланы чинк артыгъы, сыйлысы болуп, иманы, динде сябитлиги[59] бек къатты гючлю эди. Илмусу-билими, гьакъылы саялы гьар ким мюкюрлюк этип, бек гьюрмет этеди. Пайгъамбар ол халипалыкъгъа тийишли экенни англатмакъгъа гёре, бар асгьаплар иттифакъ болуп, аны халипа этдилер.

Оьзю халипа болгъан сонг, халкъгъа хутба этип айтды: «Ай халкъ! Мен сизин яхшыгъыз тюгюл бусам да, ишигизни еледим, сизге баш болдум. Мени янымда, сизин осаллыгъыз – гючлюге гьисапдыр. Неге? Мен осалгъа гьакъкъын алып берирмен. Амма гючлюгюз мени янымда заъифдир[60]. Неге? Гючлюден де мен тийишлисин алырман. Ай халкъ! Мен оьз акълым[61] булан юрюмен, пайгъамбаргъа табиъ болуп юрюжекмен. Мен яхшылыкъ этсем, тюз юрюсем, магъа кёмек этигиз; тайышсам, сюрюнсем – онгарыгъыз, тургъузугъуз!» – деди.

Абубакар пайгъамбар булан анакъгъа яшынма барагъанда, бир аны онг янына, бир сол янына, бир артына, бир алдына чыгъады. Пайгъамбар агъар: «Булай неге этесен?» – деди. Абубакар: «Алдынгда ёл сакълайгъан болур деп, алгъа чыгъаман; артынгдан излеп гелеген болур деп, артынга чыгъаман; къабургъадан гелеген болур деп, эки янынга къаравуллайман», – деди. Пайгъамбар: «Къайырмас, Аллагь бизин буландыр», – деп айтды.

Дагъы да, анакъгъа гирме сюйгенде, аввал Абубакар гирип, пайгъамбаргъа зарал береген зат болмасын деп, къарангы гечеде къолу булан харманып-къыдырып чыкъды. Сонг экевю де гиргенде, ер-ерде ташланы арасындан тешиклер-япсарлар гёрюп, Абубакар опурагъын гесип-гесип, шоланы бегетди; артда бир тешик къалгъанда, шогъар теберип оьзюню табанын басып олтурду. Шо заманда пайгъамбар муну къучагъына, базыкъ бутуна баш этип ухлагъан эди.

Сонг акъыраплар-йыланлар гелип табанын тигип хапгъанда, Абубакар аны уятмас учун хозгъалмай, шогъар чыдап турады. Артда бек оьтгенде, ичинден йылап, гёзъяшлары агъып, пайгъамбарны бетине тамгъанда, ол уянып: «Сагъа не болгъан?» – деди. Абубакар: «Акъыраплар тикди», – деди. Пайгъамбар алайгьи ссалам тюкюрюгюн тийдирип сав этип, бир янгыз авуртмайгъан болуп къалды. Булар танггъа чыгъып, пайгъамбар бугъар: «Аллагьым, Сен шу Абубакарны женнетде мени булан бирче мени даражамда эт!» – деп дуа этди.

Шоссагьат Аллагь янындан тавуш гелди: «Сени дуанг къабул болду!» – деп. Абубакар оьзлени излейген къурайышланы йигитлерин анакъны авзунда гёргенде, бек пашман болуп, пайгъамбаргъа: «Мени оьлтюрген учун къайырмас эди, мен бир гишимен. Амма сени оьлтюрсе, гьей Аллагьны элчиси, уьммет гьалек болажакъ», – деди. Пайгъамбар: «Пашман болма, Аллагь бизин булан!» – деди.

Абубакарны гьакъындан пайгъамбар айтгъан сёзлер:

1) Менден сонг Абубакардан артыкъ гишини уьстюне гюн чыкъмас я батмас.

2) Къыяматгюн Аллагь ягъындан бир тавуш гелир: «Я Абубакар! Сен де, сени сюйгенлер де аввал женнетге гиригиз!» – деп.

3) Къыяматгюн «Ризван» женнетни де, жагьаннемни де ачгъычларын гелтирип-гелтирип: «Я Абубакар! Аллагь сагъа салам айта. Дагъы да – муна ачгъычлар, сен сюйгенни женнетге, сюйгенни жагьаннемге йибер деп айта!» – деп айтар.

4) Дюньядагъы бар адамланы иманы, янгыз Абубакарны иманы булан тартылып оьлченсе, Абубакарны иманы артыкъ авур гелер эди.

5) Къыяматгюн женнетлени сегиз де къапусу ачылып: «Гьей уллу Сиддикъ! Къайсындан сюйсенг гир!» – деп къычырылыр.

6) Кёк агьлюлер бары да гьар гюн Абубакаргъа къарайлардыр.

7) Абубакарны малы йимик магъа биревню малы да пайда бермеди.

8) Мени янымда Абубакардан уллу-сыйлы гиши ёкъ, – бар малына мени ортакъчы этди, магъа къызын да берди.

9) Абубакар болмагъан буса, муслиманлыкъ гетер эди.

10) «Абубакар – берекетли янгур йимикдир, къайда тюшсе де пайда бере», – деди...

Муну гьакъындан пайгъамбар алайгьи ссалам айтгъан сёзлер дагъы да кёпдюр. Умарны да къошуп айтгъан сёзлери: «Гьар пайгъамбарны кёкде эки, ерде эки вазири болгъан. Мени кёкдеги вазирлерим – Жабраил, Микаил; ердеги вазирлерим – Абубакар, Умардыр. Абубакар да, Умар да – бири гёзюм, бири къулагъымдыр», – деди.

Анас деген гиши айтгъан: «Асгьапланы уьстюне пайгъамбар гелгенде, Абубакар, Умар болмагъан гиши агъар гёзюн гётерип къарап болмай эди. Булар агъар къарап, иржаядылар, о да булагъа иржаяды», – деген.

Али разияллагьу ангьу айтды: «Бир гюн пайгъамбар алайгьи ссалам, эки янында Абубакар да, Умар да болуп, аланы инбашларына къолларын салып таянышып геледилер, оьзю айта туруп: «Шу кюйде дюньяда да юрюрбюз, шу кюйде оьлюрбюз, шу кюйде тирилирбиз, шу кюйде женнетге де гирербиз деп».

Дагъы да Али айтды: «Пайгъамбар алайгьи ссалам оьзюнден сонг бизин чинк де артыгъыбыз Абубакар экенни, андан сонг Умар экенни бизге билдирмей туруп оьлмеди», – деди.

ГЬАДИС

Гьажатханагъа онг аякъдан гирив – пакъыырлыкъны болдурта

дав этмекни билдирген эдилер. Мундан башгъа, пайгъамбар оьлген сонг, Яманда, Наждда ялгъан пайгъамбарлар чыгъып, халкъны оьзлеге къайтарып, алдатып юрюй эдилер. Дагъы да, пайгъамбар оьлгенни эшитгенде, янгы муслиман динни къабул этип турагъан арапланы хыйлы табунлары динден чыгъып, капир «муртад»[63] болгъан эдилер.

Шолай дин ишлени де, дюнья ишлени де булгъанышып турагъан четим-гьалекли заманында, Абубакар разияллагьу Таала ангьу халипалыкъ тахгъа минип олтурду. Аллагь тавфикъ бермек де булан, асгьапланы кёмеги де булан, аз вакътини ичинде Абубакар барын да бир ёрукъгъа салып бажарды. Динден чыгъып муртад болгъанланы, дав этип, барын да имангъа къайтарды. «Пайгъамбарман» деп давлап башына халкъны жыйгъан Мусайламатул-Каззаб, Асвадул-Анаси йимик мальуьнлени оьлтюрдю. Оьзюню паччалыгъыны ичиндеги халкъны мутиъ этип, дахили[64] ишлени тюз этгени йимик, оьзге паччалыкъланы заралын да гери уруп, харижи[65] ишлени де гелишли этди. Гьасилул калам[66], гьар якъдан паччалыкъны ишин арив бир гьалгъа, тартипге салды.

Пайгъамбар оьлген сонг, арапланы бирлери закат береген кюйлерин къоюп, чыгъармайбыз деп давладылар. Абубакар булагъа закат чыгъармаса дав этежек болуп гьазир болгъанда, Умар айтды: «Биз алагъа нечик дав этейик? Пайгъамбар чы – Аллагь буюргъан магъа адамлагъа дав этмеге «Ла илагьа иллаллагь» деп айтгъынча; шону айтса, менден аланы къанымалы сакъланыр – деген эди. Алар буса шо сёзню айталар», – деди. Абубакар: «Пайгъамбар айтды – о сёзню тийишли гьакъкъы булан айтса – деп. Аны гьакъкъы – намаз къылмакъ, закат бермекдир; закат бермей буса, аны гьакъкъы булан айтмайлар. Воллагь, мен пайгъамбарны заманында берген затны мени заманымда бермесе, дав этермен! Халкъ тынгламаса, оьз чархым булан да шолагъа къазават этермен», – деди. Сонг Умар: «Абубакарны юрегине давну салып, аны ол къатты тутгъандан мен билдим, ол гьакъ иш экенни», – деди. Нечик де, аланы да закат береген гьалгъа салдылар.

Дюньядагъы бар адамланы иманы, янгыз Абубакарны иманы булан тартылып оьлченсе, Абубакарны иманы артыкъ авур гелер эди.

АБУБАКАР РАЗИЯЛЛАГЬУ ТААЛА АНГЬУНУ ХАЛИПА ЗАМАНЫ

Пайгъамбар алайгьи ссалам оьлгенче алты пачагъа элчилер йиберип, динге чакъыргъаны оьрде –50 сагьифада[62] язылгъан эди. Алардан бирлери къабул этсе де, бирлери къайтарып

Абубакар Усамат деген гиши башчысы болгъан бир асгерин Румгъа давгъа йиберме гьазир этгенде, халкъны бирлери Усаматны гиччи гёрюп, бираз сан этмей, Умаргъа: «Халипагъа айт: бизин йибермесин яда бизге Усаматдан уллу гишини баш этсин!» – дедилер. Умар барып айтгъанда, Абубакар: «Мени бёрюлер-итлер таласа да, пайгъамбар этген ишни къайтарман!» – деди. Умар гелип халкъгъа Абубакарны жавабын айтды. Дагъы да, халкъ: «Бир де амал ёкъ Абубакаргъа бирдагъы бармасанг. Биз Усамат булан бармагъа рази тюгюлбюз», – деп, Умарны бирдагъы йибердилер. Сонг Абубакар Умаргъа: «Сен гьайгевмисен? Гьей Хаттабны уланы! Пайгъамбар алайгьи ссалам биревню салып асгерге бий этген. Сен аны магъа тайдыр деп буюрасан», – деди. Сонг Умар муну хабарын, бажарылмайгъанын, барып халкъгъа айтып, халкъ да болмажакъны билип токътадылар. Давгъа гьазир болуп, чыкъдылар.

▶▶ 7

6 ◀◀ Абубакар оьзю де яяв буланы оздура чыкъды, Усаматны ягъында юрюй эди. Усамат, оьзю атлы, аны яяв эрши гёрюп: «Гьей Расулну халипасы! Воллагь, сен атгъа минерсен я мен де тюшюп юрюрмен», – деди. Абубакар: «Мен де минмен, сен де тюшмессен. Бир сагьат Аллагьны ёлунда аягъымны арытмакъ зарал бермес», – деди. Бираз оздургъан сонг, Абубакар уьюне къайтды, булар гетдилер. Усамат шо давда уьст болуп, оьзюню алдын бир давда оьлтюрюлген атасын оьлтюрген гишини де оьлтюрдю, кёп мал-гьанимат да алды.

Абубакар Абу-Убайдатны, Халидни уланы Валидни асгерге башчылар этип, Сурийя-Фаластин якъгъа йибергенде, «Ажнадин мугьараба» деген давда уьст болуп, Шам якъны бираз ерлерин алдылар.

Абубакар халипа болгъан аз заманда муслиманланы къолуна хыйлы ерлер алынды, Ямама деген ерни де алды, Иракъ якъдан да бираз ерлер алды.

Сыйлы Къуръанны да башлап жыйып, бетбет этип яздыргъан Абубакар эди. Масала, Къуръан-Шариф пайгъамбаргъа аз-аз аятлар болуп геле туруп, йигирма уьч йылны ичинде тюшюп битген эди; гьар келген аятланы тюени тери гесеклерине, агъачны къабугъуна, такъта гесеклеге, яврункъалакълагъа, гьар не тюшген сагьатда къаршы болгъан затлагъа, вагьйу язагъанларына яздыра туруп юрюген эди. Асгьапланы бирлери аланы къаст этип гёнгюнден де уьйрене эдилер. Ямама давда Къуръанны гёнгюнден билеген асгьапланы хыйлысы оьлтюрюлюп шагьид болгъанда, Абубакар разияллагьу Таала ангьу шолай яйылып турагъан Аллагьны Каламы сыйлы Къуръанны жыйып, бетлер этип яздырып, «Мусгьаф»[67] деп ат къойду. Къуръан-Шариф бу язык булан да къалмай, бирдагъы камил этип языгъланы – Османны хабарында гелир. Яздыргъан сонг, Абубакар аны муъминлени анасы – пайгъамбардан къалгъан къатын Гьафсат Умар къызына тапшуруп, агъар аманат этип, жыйдырды. Абубакар разияллагьу ангьуну къадиси – УМАР эди, язывчусу – ОСМАН эди, башгъа паччалыкъгъа, асгер ишлеге къарайгъан баш адамы – АБУ-УБАЙДАТ эди; мюгьюрю – пайгъамбарны мюгьюрю эди; уланлары – АБДУЛЛАГЬ, АБДУРРАГЬМАН, МУГЬАММАД эди; къызлары – АСМАЪ, АЙШАТ, УММУКЮЛСЮМ разияллагьу ангьайна эди; къатынлары – КЪУТАЙЛАТ (Абдуллагь, Асмаъ мундан тувду), УММУРАВМАН (Абдуррагьман, Айшат мундан тувду), АСМАЪ (Мугьаммад – мундан), ГЬАБИБАТ (Уммукюлсюм мундан тувду).

57. Таржума гьалы – оьмюрбаяны, биографиясы.
58. Базгечмек – къабул этмемек.
59. Сябитлик – мекенли кюйде токъташгъанлыкъ, инамлыкъ, беклик.
60. Заъиф – зайып, осал, ажиз.
61. Акълым – гьакъылым.
62. Бу ерде, «Нюрлю таварихни» инг башлап, Хасавюртда чыкъгъан басмасындагъы сагьифа эсгериле.
63. Муртад – муртат, аввал динли болуп, сонг буса динсизликге дёнген, яда къайтып гавур болуп къалгъан адам, динин ташлагъан адам.
64. Дахили – ич, ичдеги.
65. Харижи – тыш, тышдагъы.
66. Гьасиликалам, къысгъача айтгъанда, жамын чыгъарып айтгъанда.
67. Мусгьаф – сыйлы Къуръан китапгъа айтылагъан атланы бириси. Бу сёзню тюп маънасы: «сагьифалангъан, сагьифалы гьалына гелтирилген зат, бетлерине-сагьифаларына: къурулушгъан китап» демек.

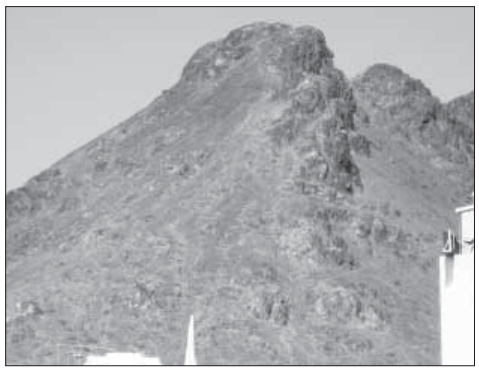

Гьазирлеген Гь. ОРАЗАЕВ

(Давамы гелеген номерде)

БИЛМЕ ГЕРЕК

Сайит-афанди аль-Чиркави

Башы алдагъы номерлерде

О Аллагь, бизин гьакъ динге тюшюндюр!

(«Аль-Фатигьа» сураны алтынчы аятыны маънасы)

«О Аллагь, бизин гьакъ динге – Исламгъа тюшюндюр!»

Бу аятны маънасын чече бусакъ, къул Аллагьдан кёмек излеген сонг, огъар: «Нечик кёмек тарыкъ?» деген меселдеги сорав берилме бола ва ол: «Бизин тюз ёлгъа тюшюндюр», деп жаваплагъанын англамагъа герек. Демек, къул оьзюне не кёмек тарыкъ экенин ачыкъ эте.

Герти ёлгъа тюшюндюрюв бизин учун лап агьамиятлы ишге санала, неге тюгюл шо гьакъда пайхаммарлар да, валилер де, асгьабалар да тилеген. Мисал учун Юсуп пайхаммар ﷺ булай деп тилей болгъан: «О Аллагь, мени ислам диндеги кюйде жаныбны ал (бусурман кюйде оьлмеге къой)!»

Шо кюйде пиръавунну сигьручулары да Муса пайхаммаргъа ﷺ инангъан сонг, оьзлеге оьлюм гьукму гесилгенде: «Бизин Ислам динде оьлтюр!» – деп тилеген болгъанлар.

Пайхаммарны ﷺ асгьабалары да бу кепде тилей болгъан: «Бизин пайхаммарлар, салихунлар (Аллагьгъа берилгенлер) булан оьлтюр ва Къыямат гюн шолар булан тирелт!»

Бизге булай затгъа агьамият бермеге герек: бары да илмуланы гёнгюнден билсек ва бары да рагьмулу ишлеге тиеген ибадат этсек де, шогъар таянмагъа ярамай, неге тюгюл Иблис алдагъы халкъланы машгьур кёп-кёп алимлерин де, ругьанилерин де терс ёлгъа бакъдырмагъа болгъан. Шо кепде Иблисни оьзюню тарихин де эсге алыгъыз. Нечесе минг йылланы узагъында Иблис этген рагьмулу ишлерин Аллагь ону бетине ургъан ва Оьзюню ругьмусундан къуру этген.

Терекни емишлери кёп болгъан сайын, ону бутакълары ерге багъып бек иеле. Шо кепде, адам да билими кёп болгъан сайын, ерге багъып бек иеле. Адамны билими кёп болгъан сайын, ол оьзюн де яхшы билир, демек гюнагьларын да, кемчиликлерин де яхшы англар. Оланы гёргенде буса, шоланы тайдырмакъ учун чалышмагъа башлай. Оьзюню ишлерин Аллагь берген ниъматлар булан тенглешдирип, ол оьзю этген ишлерде оьзюню гьюнерин гёрмей, бары да яхшылыкълар Аллагьдан гелгенни англай.

ГЬАДИС

Агьлюню сакълап болмасман, пакъыырлыкъгъа батарман, деп ойлашып къатын алмайгъан адам бусурманлардан тюгюл

Къуръангъа гёре яшама башлайыкъ

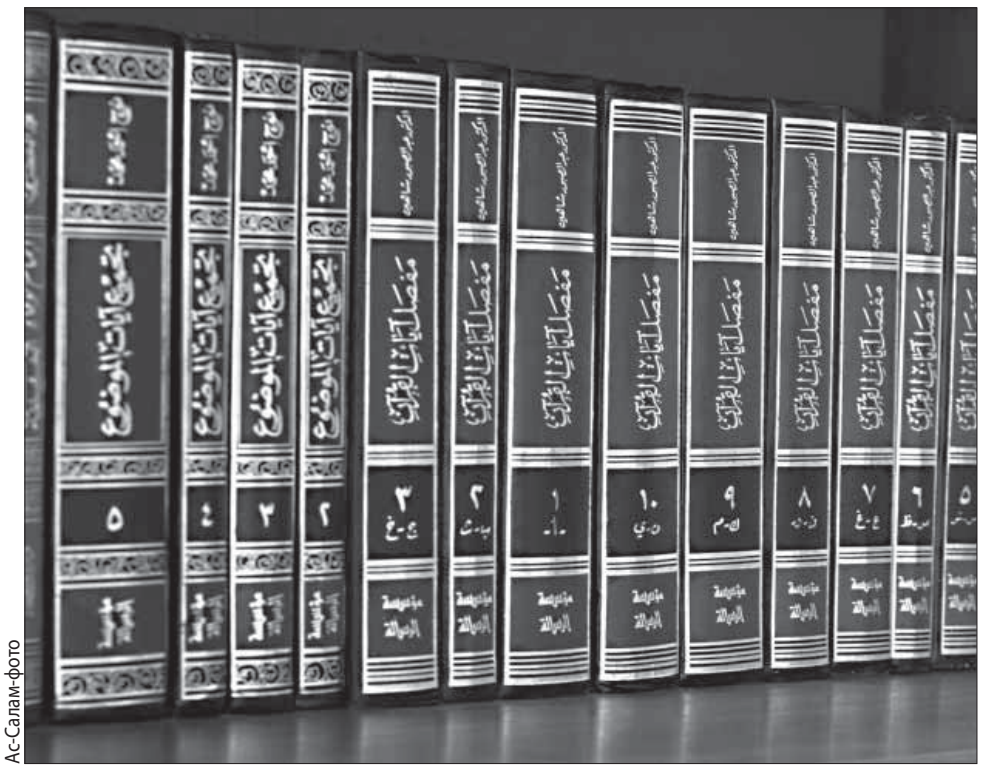

Ас-Салам-фото

Шолайлыкъда Аллагьдан уялмай да боламы дагъы?

Билим де алып шолардан пайдаланып болмагъанлар буса – гьакъыылсыз адамлар, олагъа Аллагьны кёмеги етишмеген, олар оьзлер оьзлерин алдата. Шолайлардан бизин Аллагь саъласын! Исламгъа олардан тиеген зарал пайдадан эсе юз керен артыкъ.

«Гьакъ ёл» деген сёзлени мънасы – «гьакъ дин, тюз дин – Ислам» демек бола. Гьакъ ислам динге «ёл» деп айтыла. Шону себеби де бар: Аллагьгъа бар болмакъ учун не йимик буса да бир ер тарыкъ тюгюл буса да, амма Огъар ювукъ болмагъа, Ону билмеге сюегенге ёлгъа тюшмеге герек ва шо ёлда ол не йимик буса да къыйынлыкълардан оьтмеге тарыкъ. Аллагьгъа ювукъ бомагъа сюеген гиши ёлда къыйынлыкълардан оьтегени йимик, Ислам динге де ёл деп айтыла.

Ондан къайры, къул Аллагьгъа оьзюн тюз ёлгъа бакъдырсын деп тилейгенни бир нече маънасы бар (Аллагь олай да ону тюз ёлгъа бакъдыргъан чы, намаз этеген ва «Фатигьа» охуйгъан этген сонг). Шоланы бириси: Аллагьны билген ва тюз ёлгъа тюшюнген сонг, къулгъа ишлерин билмеге ва оланы дазуларын сакъламагъа герек, шо бу дюньялыкъ ва ахыратлыкъ ишлер болса да. Мисал учун, къайсы буса да бир иш ахырына ерли этилмесе, шо ярты къалгъан иш бола. Гьажатлы еринден оьтюп этилген иш де артыкъ затгъа саналар. Эки де кюй яхшы тюгюл. Шо саялы, айтылгъан аятны охуйгъанда, къул Яратгъанына: «Тюз ёлгъа тюшюндюр, бары да ишлерде орта ёлну болдурмагъа кёмек эте туруп», – деп тилей. Бары да ишлерде ва гьар гезик орта ёлну сакъламакълыкъ – бек къыйын иш. Шо гьакъда биз гележекде хабарларбыз, Аллагь буюрса.

Сонг да «О Аллагь, бизин тюз ёлгъа тюшюндюр» деген тилевню мурадыны гьакъында айтайыкъ.

Биз булай дуа эте болабыз: «О Аллагь, бизге Сени барлыгъынгны, Сени сифатларынгны гьакъында билим бер. Сени пагьмунгну гьар яратылгъан затда гёребиз». Масала, гюнешни ва айны юрюшю, гюнню ва гечени бир-бирин алышдырагъаны, денгизде ва къуруда оьсюмлюклени ва жанланы тюрлютюрлюлюгю, яшавлукъну башгъалыкълары, шо оьсюмлюклени ва жан-жаныварны бир-бири булангъы байлавлугъу. Шоланы гьакъында ойлаша туруп, биз Аллагьны барлыгъын токъташдырабыз, Ону пагьмусуну оьр даражалыгъын гьис этебиз.

«Бизин тюз ёлгъа тюшюндюр» деген тилевде къул Аллагьдан оьзге затлардан оьзюн арек этгенни тилей, оьзюн таби этгенни тилей, Оьзюнден башгъа бир затгъа да умут этмесин деп де тилей.

Герти ёлгъа тюшюндюрюв бизин учун лап агьамиятлы ишге санала, неге тюгюл шо гьакъда пайхаммарлар да, валилер де, асгьабалар да тилеген.

Табиликни гьакъында айтагъанда, къул Аллагьны буйрукъларын къатты кюйде кютегенни гьакъында айтабыз. Шо буйрукъда Ибрагьим пайхаммаргъа ﷺ йимик уланын сой деп айтыла буса да. Яда Исмайыл пайхаммаргъа ﷺ оьз-оьзюн оьлтюрмекни буюргъанда, шо шогъар рази болгъанда йимик. Яда Юнус пайхаммаргъа ﷺ оьзенге атыл деп буюргъанда, шо шогъар атылгъанда йимик. Яда билим якъдан оьзюнден тёбен даражадагъы адамны алдында Муса пайхаммаргъа ﷺ оху деп буваргъанда, шо шолай этгенде йимик. Яда яхшылыкъны этмек, шо саялы оьлтюре буса да Яхья пайхаммар ﷺ йимик. Яда оьзюн гесип оьлтюре буса да сабурлукъ этмеге Закарья пайхаммар йимик ﷺ. Эгер къул буйрукъланы пайхаммарлар кютген кюйде кюте буса, шо бола Аллагьгъа бакъгъан лап герти табилик де, Аллагь гёрсетген гьакъ ёлдан тайышмайгъанлыкъ да, шогъар берилгенлик де.

СОРАВ-ЖАВАП

–Мен Магьамматмухтардан къуллукъ алгъанман, тек биревлер айтагъан кюйде, ол устаз тюгюл. Шо тюзмю дагъы?

–Биревге де тынгламай, кимден къуллукъ алгъан бусагъыз да, вирдлеригизни, зикирлеригизни этигиз.

–Эри къатыныны бетине урса, не гюнагьдан санала?

–Булай деп сорагъанча алдын, къатын эрини айтгъанын этип, шо даражагъа етишдирмесе яхшы. Амма эр де, оздуруп урмагъа герекмей, айрокъда къатынны бетине. Ислам динде биревню де бетине урма ярамай, гюнагь бола.

– Ватан радиогъа музыкалар неге саласыз, шо яраймы?

–Бир радио учун да биз жавап бермейбиз. Шо соравну олагъа бермеге тийишли.

– Къуръан аятланы музыка булан айтмагъа ярайму?

– Ярамай.

– Тиштайпалагъа явлукъ байламаса, гюнагьмы?

– Явлукъ байламакъ – къатынгиши учун борч ва шону кютмесе, гюнагь бола ва гьар ят эргиши оьзюне къараса, болагъан гюнагьда да ол айыплы болур.

– Мен тувмадан етим къыз алып сакълагъанман. Ол гьакъылбалыкъ болгъан сонг, ону булан бир уьйде янгыз къалмакъ гьарам дейлер. Мен не этмеге герекмен?

– Ол яшгъа къарагъаны бек зувап иш, тек алып сакълангъан яшгъа оьз авлетинге йимик янашма ярамайгъанны ва ол ят эконни унутма да ярамай, шону яшдан яшырма да тюшмей, ялгъан айтмагъа да герекмей.

Яш алып сакълангъаны белгили кюйде къалса, бары да зат ерли-еринде болажакъ, дагъы ёгъесе шо айтылгъан масъалалрдан баш алмагъа бажарылмас. Геч буса да, шо сакълангъан яшгъа гертини айтмагъа герекдир.

–Къуръан охуйгъанда, намазгъа чакъырагъанда, хутба охулагъанда салам бермеге яраймы?

– Азан охуйгъан адамгъа салам бермеге яхшы тюгюл (карахат санала), тек салам берилген буса, азан охуйгъан гиши жавап бермеге герек, тек азандан сонг берсе яхшы болур. Къуръан охуйгъан адамгъа да салам бермеге яхшы тюгюл, тек берилсе, охуйгъан адам жавапланмагъа герек. Хутбагъа тынглайгъанлагъа да салам бермеге яхшы тюгюл (карахат санала), тек берилсе, ким буса да жавапланмагъа герек.

–Гишиге берилеген борч бар туруп, къурман сойма да, мавлет охума да ярамай деп айтыла. Шо тюзмю?

–Шолай деп айтылагъанны себеби ёкъ тюгюл. Амма къурман сойма да, мавлет охума да, борчгъа алгъан адамыгъыз къаршы болмас деп эсигизге геле буса яда шондан ихтияр алгъан бусагъыз шоланы этмеге ярар.

Ас-Салам-фото

–Гёмюлген адамны 40 гюнден чыгъарып, янгыдан гебинлемей гёммеге яраймы?

–Бир гёмюлген адамны къайтарып, чыгъара турмагъа ярамай, тек уьзюрю себеп болуп шолай этилген сонг, янгыдан жувмагъа тарыкъ тюгюл (озокъда, бир керен жувулгъан буса).

–Бир-бирибизни сюегеник 8 йыл бола. Адамларым ол адамны сюймей, атам ёкъ, тек анам ол яшгъа рази. Мен не этегенни билмеймен. Кёмек этигиз хари.

–Атанг ёкъ буса, шону орнун уллатанг, уланкъардашынг, агъайынг (атангны оьзге къардашы) тутмагъа герек. Ананг да рази бола болгъан сонг, бу масъаланы маслагьат булан чечмеге бажарылар.

–Бусурман тюгюл адамны гёмегенде шонда бармагъа яраймы?

–Бусурман адам бусурман тюгюлню ахырынчы ёлуна салагъанда ортакъчылыкъ этмеге бола, эгер шо адам ону къардашы, хоншусу яда къурдашы буса. Амма шо танымайгъан адам буса, шолай этмеге гери урула.

–Эртенги намазгъа гелмейген имамны артындан намаз къылмагъа яраймы?

–Ярай, мунда бир пуршавлукъ да ёкъ.

МОБИЛЬНЫЙ БАЙЛАВЛУКЪ

Аявлу охувчулар, янгы рубрикабызгъа SMS-лер геле.
Тюпде шоланы беребиз.
Гележекде де шу номерге язмагъа боласыз:
8988-296-94-22

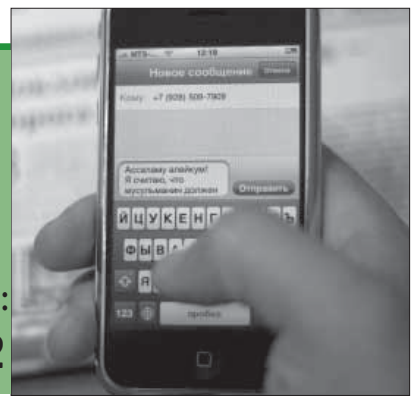

–Уьйренмеге сюймейген къызардашыма намаз къылмагъа гючден уьйретмеге сюемен, шо гюнагьгъа саналамы?

–Намаз этмесе бола гюнагь. Бу ишде ёравлу кюйде англатса, озокъда, яхшы болур. Амма намаз этмеге гючден уьйретсенг де, шону къылмагъанда, гюнагь янгыз къылмагъан адам учун бола. Гючден намаз уьйретивде гюнагь ёкъ, етти йыллыкъ чагъындан тутуп яшланы намазгъа уьйретмек шогъар жавап берегенлеге борч.

–Къызны къачырма яраймы?

–Алда да бир нече керен айтгъанбыз, гьали де такрарлайбыз: къыз къачырыв ислам дин булан гери урула, бусурман адам шолай этмес, шо саялы гюнагь бола.

–Гьайизни вакътисинде намаз къылмагъа яраймы?

–Ярамай, гьайизни вакътиси битгендокъ башламагъа тарыкъ. Этилмеген намазланы тёлеп къылмагъа да тарыкъ тюгюл.

–Уллу чагъында къатын алгъан буса, не йимик буса да къоду тёлемеге тарыкъмы?

–Не чагъында буса да къатын алагъан гиши бир къоду (штраф) да тёлемеге борчлу тюгюл.

РУЗНАМА

МАЙ (ЖУМАДУЛЬ АВВАЛ)

ДНИ	Утренний. Ас-СубхI	восх.	Обеденный Аз-Зугьр	Послеобеден. Аль-гIаср	Вечерний Аль-Магьриб	Ночной Аль-гIишаъ
1	3.47	5.40	13.00	16.39	19.52	21.31
2	3.45	5.39	13.00	16.40	19.53	21.32
4	3.43	5.36	13.00	16.41	19.55	21.35
6	3.40	5.34	13.00	16.41	19.57	21.38
8	3.35	5.30	13.00	16.42	19.58	21.41
10	3.31	5.27	13.00	16.42	20.01	21.44
12	3.27	5.27	13.00	16.43	20.04	21.47
14	3.24	5.25	13.00	16.43	20.06	21.50
16	3.20	5.23	13.00	16.44	20.08	21.53
18	3.16	5.21	13.00	16.45	20.10	21.57
20	3.12	5.19	13.00	16.45	20.12	22.00
22	3.10	5.17	13.00	16.46	20.15	22.05
24	3.08	5.16	13.00	16.47	20.16	22.08
26	3.05	5.14	13.00	16.47	20.18	22.11
28	3.01	5.12	13.00	16.47	20.20	22.13
30	2.59	5.12	13.00	16.48	20.21	22.16

Учредитель
Благотворительный фонд «Путь».
Газета печатается по согласованию и одобрению Духовного управления мусульман Дагестана

Редакционный совет
Председатель редакционного совета муфтий РД
Ахмад-хаджи АБДУЛАЕВ
Мухаммадханафи-хаджи ГАМЗАТОВ

Редактор
Азиз МИЧИГИШЕВ

Компьютерная группа
Асият ХАНОВА
Ахмед МАГОМЕДОВ
Гульнара АБДУЛАЕВА

Менеджер
Мухаммад ХИРИЯСУЛАЕВ

Газета зарегистрирована Управлением Федеральной службы по надзору за соблюдением законодательства в сфере массовых коммуникаций и охране культурного наследия по ЮФО (г. Ростов-на-Дону).

Свидетельство о регистрации ПИ № ФС 10-6401 от 15 декабря 2006 г.

Индекс 51325

При перепечатке ссылка обязательна.

Набрано и сверстано на компьютерной базе газеты «Ас-Салам».
Отпечатано в ООО «Дом печати» по адресу: пр-т Акушинского, 20.

Заказ № _____

Сдано в печать 25 апрель 2009 г.
Тираж 3700 экз.

Адрес редакции
367015, РД, г. Махачкала, ул. М. Ярагского, 128.
Тел.: (8722) 61-00-64.
По вопросам подписки и доставки обращаться по телефонам:
по Республике Дагестан — 8-988-699-28-24
по г. Махачкале — (8722) 914-222.

E-mail: info@assalam.ru;
www.assalam.ru

В ГАЗЕТЕ ИМЕЮТСЯ ПЕРЕВОДЫ СВЯЩЕННЫХ ПИСАНИЙ, ПОПАДАНИЕ КОТОРЫХ В НЕЧИСТОЕ МЕСТО ПО ШАРИАТУ НЕ ДОПУСКАЕТСЯ!

Бу соравлагъа жавапланы гелеген номерде бережекбиз ва